

A BUK KAI RA PROPET SEKARIA

A nioro upi da talil tadav ra Luluai

¹ Ta ra gai lavutul, ta ra vauruana kilala Darius i ga ki na king tana, a tinata kai ra Luluai i ga tadav Sekaria natu i Berekia natu i Ido, ra propet, dari: ² A Luluai i tar kankanuane tuna ra umana tama i vavat. ³ Kari una biti ta diat dari: A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Avat a lilikun piragu, ra Luluai kai ra lavur kor i biti, ma ina lilikun tadav avat, ra Luluai kai ra lavur kor i biti. ⁴ Koko avat a da ra umana tama i vavat, diat ba ra umana propet lualua dia ga varvai pire diat dari: A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Avat a vana tapuku kan kavava kaina mangamangana, ma kan ra lavur kaina magit ava pait ia; ma pa dia ga valongore, ma pa dia ga torom tagu, ra Luluai i biti. ⁵ A umana tama i vavat, akave diat? Ma ra umana propet dia laun tukum bar? ⁶ Ma ga kaugu tinata ma kaugu lavur togotogo, nina iau ga tul tar diat ta ra umana propet, kaugu umana tultul, pa dia ot bar pire ra umana tama i vavat? Ma dia ga lilikun ma dia ga biti: A lavur magit ba ra Luluai kai ra lavur kor i ga mainge ba na pait ia ta vevet, varogop ma kaveve mangamangana ma kaveve lavur papalum, nam ra lavur magit i ga pait ia ta vevet.

A ninana kai ra propet ure ra umana os

⁷ Ta ra bung a ura vinun ma a ivat, ma ra gai a vinun ma tikai nina di vatang ia ba Sebat, ta ra

vauruana kilala Darius i ga king tana, ra tinata kai ra Luluai i ga tadav Sekaria natu i Berekia natu i Ido, ra propet, dari: ⁸ Iau ga gigira ra marum, ma ea, tika na tutana i ki ra os i meme, ma i ga tur ta ra makur a iluga ta ra malur, ma ra umana os, a umana meme ma ra umana kubar ma ra umana pua, dia ga tur namur tana. ⁹ Ma iau ga titir ba: Luluai, dave go diat? Ma ra angelo nina amir ga tata me i ga biti tagu dari: Ina vaarike boko diat piram. ¹⁰ Ma ra tutana nina i ga tur ta ra makur a iluga i ga tata ma i ga biti: Nam diat ra Luluai i ga tulue diat upi diat a kotokotop ra gunagunan. ¹¹ Ma dia ga bali ra tinir kai ra angelo nina i tur livuan ta ra makur a iluga, ma dia ga biti: Ave ga kotokotop ra gunagunan, ma ea, ra gunagunan i ki vovovon ma i ngo ko. ¹² Ma ra angelo kai ra Luluai i ga tata ma i ga biti: Ea, Luluai kai ra lavur kor, aivia ra bung boko pa una mari Ierusalem ma ra umana pia na pal Iuda, nina u ga kankanuane diat go ra lavurua na vinun na kilakilala? ¹³ Ma ra Luluai i ga bali ra angelo nina amir ga tata me ma ra bo na tinata, ma i ga vatang ra tinata na varmaram. ¹⁴ Io, ra angelo ba amir ga tata me i ga biti tagu dari: Una oraoro dari: A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Iau tar ongor ma ra ngala na niongor ure Ierusalem ma Sion. ¹⁵ Ma iau kankanuane tuna ra umana vuna tarai dia ki vakuku; tago iau ga kankan a ik ika, ma dia ga vangala ka ra balbali. ¹⁶ Kari ra Luluai i biti dari: Iau tar lilikun tadav Ierusalem ma ra varmari; da pait ra kubagu tana, ra Luluai kai ra lavur kor i biti, ma da valar Ierusalem ma ra vinau na valavalar.

¹⁷ Una oraoro mulai dari: A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Kaugu umana pia na pal diat a vung rede boko; ma ra Luluai na vamaram Sion boko, ma na pilak pa boko Ierusalem.

A ninana kal ra propet ure ra ivat na ramuna ma ra ivat na tena madaka ta ra palariam

¹⁸ Ma iau ga idok, ma iau ga gigira, ma ea, a ivat na ramuna. ¹⁹ Ma iau ga biti ta ra angelo ba amir ga tata me: Ava go diat? Ma i ga bali iau: Go ra ivat na ramuna nina dia ga korot varbaiane Iuda, Israel, ma Ierusalem. ²⁰ Ma ra Luluai i ga ve tar a ivat na tena madaka ta ra palariam tagu. ²¹ Ma iau ga biti: Go diat dia vut upi ra ava? Ma i ga biti dari: Go ra ivat na ramuna dia ga korot varbaiane Iuda, ma pa ta tutana i ga vatur mule ra uluna urama; ma ga go diat dia ga vut upi diat a vaburut diat, upi diat a rapue ra umana ram u ra umana vuna gunan, diat ba dia ga vatur ra ramu i diat urama ure ra gunan Iuda upi diat a ubu varbaiane.

2

A ninana kai ra propet ure ra tutana ma ra vinau na valavalar

¹ Ma iau ga idaidok, ma iau ga gigira, ma ea, tika na tutana, Ma i ga vatur ra vinau na valavalar. ² Io, iau ga biti: U vana uve? Ma i ga biti tagu: Ina valar Ierusalem upi ina nunure ba aivia ra pokono ra tababana, ma aivia ra lolovinana. ³ Io, ra angelo nina ba amir ga tata me i ga vana oai, ma ta ra tika na angelo i ga vana rikai upi dir a varkuvo me, ⁴ ma i ga biti tana dari: Una vutvut,

amur a tata ma go ra barmana, ma una biti: Ierusalem na ki da ra umana pia na pal ba pa di bait kikir bat diat, tago a ngala na kor na tarai ma mangoro na vavaguai tana. ⁵ Tago ra Luluai i biti: Iau ina da ra liplip na iap kikir ia, ma iau ra minamar livuan tana.

Di oro guve diat dia ki irai

⁶ Arua, arua, avat a vilau kan ra gunan ra papar a labur, ra Luluai i biti; tago iau tar varbaiane avat tar ta ra ivat na matana vuvu, ra Luluai i biti. ⁷ Arua Sion, una takap, u ba amur ki varurung ma natu i Babilon, a vavina.

⁸ Tago ra Luluai kai ra lavur kor i biti dari, ba kana minamar i tar tulue iau tadav ra umana vuna gunan ba dia ga ra varpa pire vavat, (tago nina i bili avat i bili ra kiau na matana): ⁹ Ea, ina tulue vaarike ra limagu ure diat, ma diat a da ra magit na ra varpa pire diat dia ga torom ta diat; ma avat a nunure ba ra Luluai kai ra lavur kor i tar tulue iau: ¹⁰ U natu i Sion, a vavina, una kakailai ma una gugu; tago ina pot ma ina ki livuan tam, ra Luluai i biti. ¹¹ Ma mangoro na vuna tarai diat a agil ra Luluai ta nam ra e, ma diat kaugu tarai; ma ina ki livuan tam, ma una nunure ba ra Luluai kai ra lavur kor i tar tulue iau pira. ¹² Ma ra Luluai na kale pa Iuda kana tiniba ta ra gunan i gomgom, ma na pilak pa boko Ierusalem. ¹³ A tarai par, avat a ki mut ta ra luaina mata i ra Luluai; tago i tar tut irop kan ra kubana i gomgom.

3

A ninana kai ra propet ure Iosua ra tena tinabar ngalangala

¹ Ma i ga vaarike Iosua tagu, ra tena tinabar ngalangala, i tur ta ra luaina mata i ra angelo kai ra Luluai, ma Satan i ga tur ta ra papar a limana tuna upi na takun ia. ² Ma ra Luluai i ga biti tai Satan: A Luluai na bor u Satan, maia, ra Luluai nina i ga pilak pa Ierusalem na bor u; dave, go pa i varogop bar ma ra pakana davai di gorone vue kan ra iap? ³ Ma Iosua i ga vi pit ma ra mal i dur ta ra luaina mata i ra angelo. ⁴ Ma ra angelo i ga tata ma i ga biti ta diat dia tur ta ra luaina matana dari: Avat a pala vue ra keo na mal kan ia. Ma i ga biti tana iat: Ea, iau tar pun vue kaum varpian kan u, ma ina vauluve u ma ra mal na minong. ⁵ Ma i ga biti: Boina ba da vung ra mari na vipuar ta ra uluna. Damana dia ga vung ra mari na vipuar ta ra uluna, ma dia ga vauluve ma ra umana mal; ma ra angelo kai ra Luluai i ga tur ie. ⁶ Ma ra angelo kai ra Luluai i ga vateten Iosua, ma i ga biti dari: ⁷ A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Gala una vanavana ta kaugu lavur nga, ma gala una kudakudar piragu, una kure ra kubagu, ma una balaure kaugu lavur bala na gunan, ma ina tul tar ia tam ba una ruk varurung ma diat dia turtur maravai.

⁸ Io, u Iosua ra tena tinabar ngalangala, avat ma ra umana talaim ba dia ki ra luaina matam, avat a valongore; tago diat a tarai na vakilang; tago ina vatavua vaarike kaugu tultul, ra Ibul. ⁹ Ea, ra vat nina iau ga vung ia ta ra luaina mata i

Iosua, lavurua na paparaina tana, ma ina poko ra tutumu tana, ra Luluai kai ra lavur kor i biti, ma ina kari vue ra varpam kai nam ra gunan ta ra kopono bung. ¹⁰ Ta nam ra e, ra Luluai kai ra lavur kor i biti, tikatikai ta vavat na ting pa talaina, upi dir a ki ta ra bit a davai na vain ma ta ra bit a davai na lovo.

4

A turtur na birao ma ra ura davai na oliva

¹ Ma ra angelo nina ba amir ga tata me i ga vut mulai, ma i ga vangun iau, da di vangun tikai ta kana niva. ² Ma i ga tir iau dari: Ava u gire? Ma iau ga biti: Iau tar gigira, ma ea, tika na turtur na birao ba di ga pait vapar ia ma ra goled, ma ra la ta ra uluna, ma lavurua na lamp tana, ma lavurua na kaur ure ra umana lamp nina dia ki ta ra uluna; ³ ma a ura davai na oliva dir tur maravai tana, tikai ta ra papar a lima tuna ta ra la, ma ta ra tikai ta ra papar a maira tana. ⁴ Ma iau ga tata ma iau ga biti ta ra angelo ba amir ga tata me dari: Kaugu luluai, ava go diat? ⁵ Ma ra angelo ba amir ga tata me i ga bali iau, ma i ga biti tagu dari: Dave, pa u nunure ba ava go diat? Ma iau ga biti: Pata, kaugu luluai. ⁶ Io, i ga bali iau ma i ga biti tagu dari: A tinata kai ra Luluai go tadav Serubabel dari: Vakir ma ra niongor, ma vakir ma ra dekdek, ia kaka ma ra Tulungeagu, ra Luluai kai ra lavur kor i biti. ⁷ To ia u ra luana i manga tuluai urama? Una tamataman boko ta ra luaina mata i Serubabel; ma na kap vaarike ra vat na ngu na pal, ma da oraoro dari: Da manane, da manane!

⁸ Ma tikai bula ra tinata kai ra Luluai i ga tadav iau dari: ⁹ A lima i Serubabel i ga vung ra vunapai go ra pal, ma ra limana na pait vaip ia bula; ma una nunure boko ba ra Luluai kai ra lavur kor i tar tulue iau tadav avat. ¹⁰ Tago to ia i pidimuane ra bung na ikilik na magit? Diat a gire boko ma ra gugu ra vinau na valavalar ta ra lima i Serubabel. Go ra lavurua, diat a umana kiau na mata i ra Luluai, nina dia vana vurvurbit ta ra rakarakan a gunagunan par. ¹¹ Ma iau ga bali ia ma iau ga biti tana dari: Ava ra kukurai ra. ura davai na oliva, tikai ta ra papar a lima tuna ta ra turtur na birao, ma ta ra tikai ta ra papar a maira tana? ¹² Ma iau ga vaurua ma ra tinir dari: Ava bar go ra ura ingar i ra oliva, nina dir tur maravai ta ra ura pintoro na goled ba di lolonge tar ra dangi tana? ¹³ Ma i ga torom tagu, ma i ga biti: Ma pa u nunure vang ba ava nam dir? Ma iau ga biti: Pata, kaugu luluai. ¹⁴ Ma i ga biti: A ura natu i ra dangi nam, ma dir tur ta ra luaina mata i ra Luluai na rakarakan a gunagunan.

5

A pinpin na buk i purpururung

¹ Io, iau ga idaidok mulai, ma iau ga gigira, ma ea, tika na pinpin na buk i purpururung. ² Ma i ga tir iau: Ava u gire? Ma iau ga bali ia dari: Iau gire ra pinpin na buk i purpururung; ra lolovinana a ilima na pokono, ma ra tababana a ura pokono ma a papar. ³ Ma i ga biti tagu: Go ra bilak na varkurai ba na vana rikai ta ra rakarakan a gunagunan par; tago da vamutue vue diat dia loalong papa gori ure, ma da vamutue vue diat

dia vavalima vavaongo papa gori ure. ⁴ Iau tar tul tar ia ba na vana oai, ra Luluai kai ra lavur kor i biti, ma na ruk ta ra kuba i ra tena nilong, ma ra kuba i nina i vavalima vavaongo ta ra iangigu; ma na kiki ta ra bala na pal, ma na vaimur vue ra umana davai ma ra lavur vat i tana.

A vavina ta ra bala na valavalar

⁵ Ma ra angelo nina amir ga tata me i ga papangai, ma i ga biti tagu dari: Go una idaidok, ma una gire go ra magit i vana rikai. ⁶ Ma iau ga tir ia: Ava nam? Ma i ga biti: A valavalar na kon go nina i vana rikai. I ga biti bula dari: Go kadia kaina mangamangana ta ra gunagunan parika; ⁷ (ma di ga tak vue ra tubatuba di ga pait ia ma ra bol,) ma a vavina go, i kiki ta ra bala na valavalar. ⁸ Ma i ga biti: A Varpian go; ma i ga taun tar ia ta ra bala na valavalar, ma i ga tuba bat ia ma nam ra tubatuba na bol. ⁹ Namur iau ga idaidok, ma iau ga gigira, ma ea, a ura vavina dir ga vana rikai, ma dir ga bebe ta ra vuvu; ma ra umana bebea i dir dia ga da ra bebea i ra mou; ma dir ga puak vaarike ra valavalar urama ta ra maup. ¹⁰ Ma iau ga tir ra angelo nina amir ga tata me dari: Dir puak pa ra valavalar uve? ¹¹ Ma i ga biti tagu: Upi da pait ra kuba i ra vavina ta ra gunan Sinar; ma ba di tar vatur ia, da vaki ia tana ta kana kiki iat.

6

A ivat na kiki na vinavana

¹ Ma iau ga idaidok mulai, ma iau ga gigira, ma ea, a ivat na kiki na vinavana dia ga vana rikai livuan ta ra ura luana; ma ra ura luana dir ga

palariam gobol. ² Di ga kun ra ura os meme ta ra luaina kiki na vinavana, ma ta ra vauruana a ura korong, ³ ma ta ra vautuluna a ura pua, ma ta ra vaivatina a ura dukaduka. ⁴ Ma iau ga tata ma iau ga biti ta ra angelo amir ga tata me dari: Kaugu luluai, ava go diat? ⁵ Ma ra angelo i ga balbali ma i ga biti tagu: Go diat diat a vana oai ta ra ivat na matana vuvu, ba dia ga tur ta ra luaina mata i ra Luluai i ra rakarakan a gunagunan. ⁶ Ra kiki na vinavana ma ra ura os korong tana i vana ta ra gunan ta ra papar a labur; ma ra ura pua dir ga mur ia; ma ra ura dukaduka dir ga vana oai upi ra gunan ta ra papar a taubar. ⁷ Ma ra umana os dia ga vana oai, ma dia ga mainge upi diat a vana vurvurbit ta ra gunagunan; ma i ga biti: Avat a vana, avat a kotokotop ra gunagunan. Damana dia ga kotokotop ra gunagunan. ⁸ Ma namur i ga oro iau ma i ga biti tagu: Ea, dir ba dir vana ta ra gunan ta ra papar a labur dir tar vango ra Tulungeagu ta ra gunan ta ra papar a labur.

Di vipuar Iosua

⁹ Ma ra tinata kai ra Luluai i ga tadav iau dari: ¹⁰ Ta diat dia ga ki na vilavilau, una agur pa Keldai ma Tobia ma Iedaia; ma ta nam ra bung iat una vana ma una ruk ta ra kuba i Iosia natu i Sepania, nina ba diat dia ga pot maro Babilon dia ki tana; ¹¹ maia pa, una vatur vake ra silva ma ra goled ta diat, ma una mal pa ra vipuar me, ma una vatoke tar ia ta ra ulu i Iosua natu i Ieosadak, ra tena tinabar ngalangala; ¹² ma una biti tana dari: A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Avat a gire ra tutana ba ra iangina a Ibul; ma na tavua rikai ta

kana gunan, ma na pait ra pal i gomgom kai ra Luluai; ¹³ maia pa, ia iat na vatur ra pal i gomgom kai ra Luluai; ma na mamar, ma na ki na varkurai ta kana kiki na king; ma tika na tena tinabar na tur pire kana kiki na king; ma dir a ki na malmal. ¹⁴ Ma ra vipuar na tur na im ta ra pal i gomgom kai ra Luluai ure Keldai ma Tobia ma Iedaia, ma ure ra varmari kai natu i Sepania. ¹⁵ Ma diat dia ki vailik diat a pot, ma diat a maravut ta ra pal i gomgom kai ra Luluai, ma avat a nunure tana ba ra Luluai kai ra lavur kor i ga tulue iau tadav avat. Ma da pait ot pa go ona ava ongor ma ra tinorom ta ra tinata kai ra Luluai kavava God.

7

Di tata bat ra vinevel vavaongo

¹ Ma ta ra vaivatina kilala Darius i ga king tana, ra tinata kai ra Luluai i ga tadav Sekaria ta ra bung a ivat ma ra gai lavuvat, a gai Kisleu. ² Ma ra tarai Betel dia ga tulue Sareser ma Regem-Melek ma kadia tarai bula, upi diat a lulul vovo pa ra Luluai ba na mari diat, ³ ma upi diat a tir ra umana tena tinabar ta ra kuba i ra Luluai kai ra lavur kor, ma ra umana propet, ma ra tinata dari: Dave, ina tangtangi ta ra gai a ilima, ma ina vevel da iau ga pait ia ta go ra mangoro na kilala?

⁴ Ma ra tinata kai ra Luluai kai ra lavur kor i ga tadav iau dari: ⁵ Una varvai pire ra tarai ta ra gunan, ma tadav ra umana tena tinabar dari: Ba ava Vevel ma ava tangtangi ta ra gai a ilima ma ta ra gai lavurua go ra lavurua na vinun na kilakilala, dave ava ga vevel ure iau iat bar? ⁶ Ma ba ava ian ma ba ava momo, dave, pa ava ian

ure avat ika, ma pa ava momo ure avat mulai ka, laka? ⁷ Ta nam ra e ba Ierusalem i ga kor ma ra tarai ma i ga ki bulu, ma ra umana pia na pal kikil ia bula, ma ba ra tarai dia ga ki aro Negeb ma ta ra gunan i tamataman, dave, ra Luluai pa i ga vaarike vang go ra umana tinata ta ra umana propet lualua?

A kini na vilavilau ia ra vuai ra varpiam

⁸ Ma ra tinata kai ra Luluai i ga tadav Sekaria dari: ⁹ A Luluai kai ra lavur kor i ga biti dari: Avat a pait ra takodo na varkurai, ma avat par tikatikai avat a maravut ra umana tura i vavat ma avat a mari diat; ¹⁰ ma koko avat a ki taun ra ua na vavina, ba ra nat na ling, ba ra vaira, ba ra luveana; ma koko ta tikai ta vavat na nuk upi ra kaina ba na pait ia tai turana. ¹¹ Ma pa dia ga torom, ma dia ga pue ngangar, ma dia ga ang bat ra talinga i diat upi koko diat a valongore. ¹² Maia, dia ga valeo ra bala i diat upi na da ra vat i manga leo, kan diat a valongore ra tinata na vartovo, ma ra tinata ba ra Luluai kai ra lavur kor i ga tulue ma ra Tulungeana ta ra umana propet lualua; kari ra Luluai kai ra lavur kor i ga ngangangal na kulot. ¹³ Ma ba i ga oraoro pa dia ga valongore; damana diat bula diat a oraoro boko, ma pa ina valongore diat, ra Luluai kai ra lavur kor i biti; ¹⁴ ma ina re varbaiane vue diat ma ra ragia, ma diat a ki limlivuan ta ra lavur vuna tarai ba pa dia ga nunure diat. Damana ra gunan i ga lingling ba dia ga panie, ma pa ta tikai i ga vana alalu tana, ma pa ta na i ga lilikun; tago di ga vakaina ra ngatngat na gunan.

8

A Luluai i vavalima ba Ierusalem na tut mulai

¹ Ma ra tinata kai ra Luluai kai ra lavur kor i ga tadav iau dari: ² A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Iau tar ongor ure Sion ma ra ngala na niongor; ma i karangap tuna kaugu niongor ure. ³ A Luluai i biti dari: Iau tar talil tadav Sion, ma ina ki livuan ta ra pia na pal Ierusalem; ma da vatang Ierusalem ba ra dovot na pia na pal; ma da vatang ra luana kai ra Luluai kai ra lavur kor ba ra luana i gomgom. ⁴ A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Tuka, a umana patuana ma ra umana tubuan na vavina diat a ki boko ta ra lavur tavul Ierusalem, ma diat par diat a vatur ra buka tago dia laun vao. ⁵ Ma ra umana tavul ta ra pia na pal diat a kor ma ra umana bul tutana ma ra umana bul vavina, ma diat a limlibur uka tana. ⁶ A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Ari i da ra magit na kinaian ta ra luaina mata i ra tarai dia ki valili ta nam ra e, dave, na da ra magit na kinaian ta ra luaina matagu? a Luluai kai ra lavur kor i biti. ⁷ A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Ea, ina valaun kaugu tarai kan ra gunan ta ra papar a taur, ma kan ra gunan ta ra papar a taoai; ⁸ ma ina agur pa diat, ma diat a ki limlivuan ta ra gunan Ierusalem; ma diat kaugu tarai, ma iau kadia God, na dovot ma na takodo.

⁹ A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Boina ba avat a ongor, avat ba ava valongore go ra tinata ta go ra e ta ra ngie i ra umana propet, nina dia ga laun lua ta ra bung ba di ga vung ra vunapai ra kuba i ra Luluai kai ra lavur kor tana, ra pal i gomgom iat, upi da pait ia. ¹⁰ Tago lua ta nam ra e ra tarai ma ra umana vavaguai dia ga

papalum vakuku; ma nina i olo ma i irop mulai pa i vanavana na malmal ure ra ebar; tago iau ga vakankan ra tarai upi diat a kankan varvargil, tikatikai ure talaina. ¹¹ Ma go pa ina pait mule ra magit ta ra ibaiba ta go ra tarai da iau ga pait ia lua, ra Luluai kai ra lavur kor i biti. ¹² Tago da vaume ra malmal; a davai na vain na vuai, ma ra pia na tul tar ra vuaina, ma ra bakut na vartabar ma ra mavoko; ma ra ibaiba na tarai diat a kale pa go ra lavur magit. ¹³ Ma na dari ka: da ava ga varogop ma ra tinata na varvabilak pire ra lavur vuna tarai, avat a tarai Iuda ma ra tarai Israel, damana ina valaun avat, ma avat a da ra tinata na varvadoan; koko avat a burut, avat a ongor ika.

¹⁴ Tago ra Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Da iau ga nuk ia ba ina vakaina avat ba ra umana tama i vavat dia ga vakankan iau, ra Luluai kai ra lavur kor i biti, ma pa iau ga pukue ra nuknukigu ure, ¹⁵ damana kaugu mamainga gori ba ina pait ra boina ta ra tarai Ierusalem ma ra tarai Iuda; koko avat a burut. ¹⁶ Go ra lavur magit avat a pait ia: tikatikai ta vavat na tatike ra dovotina pire talaina, avat a varkurai takodo, ma avat a varkurai na malmal ta kavava umana mataniolo; ¹⁷ ma koko ta tikai ta vavat na nuk upi ta kaina magit ure talaina; ma koko avat a manane ra vavalima vavaongo; tago nam ra lavur magit iau milmilikuane, ra Luluai i biti.

¹⁸ Ma ra tinata kai ra Luluai kai ra lavur kor i ga tadav iau dari: ¹⁹ A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Ra vinevel ta ra gai a ivat, ma ra vinevel ta ra gai a ilima, ma ra vinevel ta ra gai lavurua, ma ra

vinevel ta ra gai a vinun, diat a da ra gugu ma ra gina pire ra tarai Iuda, a umana lukara na gugu; kari avat a manane ra dovotina ma ra malmal.

²⁰ A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Na dari boko: a umana vuna tarai, ma ra tarai ba dia ki ta ra mangoro na pia na pal, diat a pot; ²¹ ma ra tarai tai tika na pia na pal diat a tadav diat tai ta ra tikai, ma diat a biti dari: Dat a lulut, ma dat a lul ra varmari tai ra Luluai, ma dat a tikitikan upi ra Luluai kai ra lavur kor; ma iau bula dat.

²² Maia, a kor na tarai, ma ra umana dekdek na vuna gunan, diat a vut upi diat a tikitikan upi ra Luluai kai ra lavur kor aro Ierusalem, ma upi diat a lul pa ra varmari tai ra Luluai.

²³ A Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Ta nam ra e a vinun na tutana ta ra lavur alaala tinata diat a kinim vake ra tutana Iudaia ta ra ngu na mal, ma diat a biti: Dat a varagur, tago ave tar valongore ba God i ki maravut avat.

9

A varkurai ure ra umana vuna tarai dia ki maravai

¹ A mamat na tinata kai ra Luluai ure ra gunan Kadrak, ma Damasko kana kiki; tago ra Luluai i bobé ra tarai, ma i bobé ra lavur vuna tarai Israel par; ² ma Kamat bula nina dir varlangunai me; Tiro ma Sidon, tago dir manga kabinana. ³ Ma Tiro i ga pait kana dekdek na liplip, ma i ga vung vake ra silva da ra tobon, ma ra goled da ra pikai ta ra nga. ⁴ Ea, ra Luluai na uvia pa ia, ma na re vue kana liplip upi na bura uro na ta; ma da vaimur vue. ⁵ Askelon na gire ma na burut; damana Gasa, ma na kadik tuna; damana Ekron,

tago nina i ga nurnur tana na malari; ma ra king Gasa na virua, ma Askelon na lingling ika. ⁶ Ma ra umana nat na kete diat a ki Asdod, ma ina ubu vue ra mangamangana kolakolo kai ra tarai Pilistia. ⁷ Ma ina tak vue ra gap kan ra ngie i diat, ma ra magit i bilak kan ra pal a ngie i diat; ma diat bula tika na ibaiba ure kada God; ma diat a da ra apik na tarai Iuda, ma Ekron na da ra tutana Iebus. ⁸ Ma ina ki kikul kaugu pal da ra loko na tarai na vinarubu, ma pa ta na na ruk ma na irop mulai; ma pa ta tena ki vartaun na vana alu mulai, tago go iau tar gire ma ra matagu iat.

A king kai Sion ta ra e namur

⁹ Una gugu mat, natu i Sion, a vavina; una ngenge, natu i Ierusalem, a vavina; gire, kaum king i vana piram, a tena takodo ma ra tena uvuvia varpa; i madu ra balana, ma i ki ra as, maia, ra nat na as. ¹⁰ Ma ina kure vue ra kiki na vinavana kan Epraim, ma ra os kan Ierusalem, ma da bubur ra panak na vinarubu; ma ia iat na vartuluai pire ra umana vuna tarai ba diat a ki na malmal; ma kana kiki na varkurai na tur pa ia ta ra ta ma na tuk tar ta ra ta, ma na tur pa ia ta ra Tava Alir ma na tuk tar ta ra mutuaina langlangun na rakarakan a gunagunan.

Da vatut mule Sion

¹¹ Ma u bula, iau tar pala vue kaum tarai ba di ga tar vi diat kan ra tung ba pa ta tava tana, ure ra gapu i kaum kunubu. ¹² Avat a lilikun ta ra gunan na bakbakit, avat ba ava ki na vilavilau ma ra nurnur; gori iat iau ve avat ba ina vaurua ma ra balbali pire vavat. ¹³ Tago iau tar lele Iuda

da kaugu panak, ma iau tar vung Epraim tana da ra pu; ma ina vatut kaum umana bul tutana, Sion, ure kaum umana bul tutana, Elas, ma una da ra pakat na vinarubu kai ra lebe. ¹⁴ Ma ra Luluai na vana rikai arama liu ta diat, ma kana pu na palapala ia da ra meme; ma ra Luluai God na vu ra tavor, ma diat a varagur ma ra umana kalivuvur na taubar. ¹⁵ A Luluai kai ra lavur kor na varubu bat diat; ma diat a ian ma diat a rua taun ra umana lika; ma diat a momo ma diat a varvareo da ta ra vain; ma diat a buka da ra umana la, ma da ra umana ngu na uguugu na vartabar. ¹⁶ Ma ta nam ra bung ra Luluai kadia God na valaun kana tarai da ra kikil na sip; tago dia da ra umana ngatngat na vat ta ra vipuar na king, ma dia bagabagele ta kana gunan. ¹⁷ Tago i peal mat ra bo na magit tana, ma i mamar tuna! A umana barmana diat a tavua ta ra kon, ma ra umana inip na vavina ta ra kalamana polo na vain.

10

A Luluai na valaun kana tarai

¹ Avat a lul ra Luluai upi na tul tar ra bata ta vavat ta ra e na bata namur; a Luluai iat i pala ra meme, ma na tul tar ra ngala na bata ta diat, ma ra lavur mangana davai i tavua ta ra uma. ² Tago ra umana tabataba na pal dia tata vakuku, ma ra umana tena papait dia gire ra vaongo; dia varvai ure ra ririvon vakuku, dia varvamaram vakuku; kari dia tenten vurvurbit da ra umana sip, dia malari, tago pa ta tena balabalaure sip.

³ Kaugu kankan i tar birao ure ra umana tena balabalaure sip, ma ina vapagumanene ra umana raprap; tago ra Luluai kai ra lavur kor i tar tadav kana kikil, ra tarai Iuda, ma na mal pa diat upi diat kana os na vinarubu, a kaliana. ⁴ Tana iat na vana rikai ra vat na ngu na pal, tana iat ra ot, tana iat ra panak na vinarubu, tana iat ra lavur tena varkurai par. ⁵ Ma diat a da ra umana lebe ba dia rua taun kadia lavur ebar ta ra pikai na nga ta ra vinarubu; ma diat a varvarubu, tago ra Luluai i maravut diat; ma diat dia ki ra os diat a purpuruan.

⁶ Ma ina vapidikat ra tarai Iuda, ma ina valaun ra tarai Iosep, ma ina agur valilikun pa diat, tago iau tar mari diat; ma na varogop ba pa iau ga okole vue diat; tago iau ra Luluai kadia God, ma ina torom ta diat.

⁷ Ma ra tarai Epraim diat a da ra lebe, ma ra bala i diat na gugu da ma ra vain; maia, a umana natu i diat diat a gire, ma diat a ga; a bala i diat na gugu tai ra Luluai.

⁸ Ina vivigul upi diat, ma ina varurue diat, tago iau tar valaun diat; ma diat a peal mulai da dia ga peal lua. ⁹ A dovotina iau ga oe diat livuan ta ra lavur vuna tarai; ia kaka diat a nuk pa iau ta ra lavur gunan vailik; ma diat a tabar vangala ra umana natu i diat, ma diat a lilikun mulai. ¹⁰ Ina ben vairop mule diat kan ra gunan Aigipto, ma ina varurue vairop diat kan Asiria; ma ina agur pa diat ta ra langun Gilead ma ta ra papar Lebanon; ma diat a kor ika tana. ¹¹ Ma diat a tinur bolo ta ra ta i varvaim, ma da kita ra bobol na ta, ma ra lubu ta ra Nil na mama; ma da vaikilik pa

ra ngala na nuknuk i Asiria ure mule, ma ra buka na varkurai kai Aigipto na panie.

¹² Ma ina vaongor pa diat tai ra Luluai; ma diat a vanavana ta ra iangina, ra Luluai i biti.

11

¹ Lebanon, una papa are kaum mataniolo upi ra iap na vaimur vue kaum lavur tagatagal. ² A iara, una kukula, tago ra tagatagal i tar bura, tago ra umana kaliana dia tar kaina; avat a kukula, ra umana giao ta ra gunan Basan, tago di tar tagi ra ngala na lokalokor. ³ Ea, ra umana tena balabalaure sip dia kukukula, tago kadia minamar i tar panie! Ea, a umana nat na leon dia kukukula, tago ra minamar kai ra Iordan i tar tukum!

A umana tena balabalaure sip dia papait vakuku

⁴ A Luluai kaugu God i biti dari: Una tabatabar ra kikil na sip ba da doko diat; ⁵ a tarai ba dia kul diat diat a ubu diat, ma pa ta na i takun diat; ma diat dia ivure diat dia biti: Da pite pa ra Luluai, tago iau tar uviana; ma kadia umana tena varbalaurai pa dia mari diat. ⁶ Io, ra Luluai i biti: Pa ina mari mule ra tarai ta ra gunagunan, ma ina tul tar ra tarai tikatikai ta ra lima i talaina, ma ta ra lima i kana king; ma diat a ubu gigi ra gunagunan, ma pa ina valaun diat kan ra lima i diat. ⁷ Damana iau ga tabatabar ra kikil na sip ba da doko diat, ra umana biaui tuna ta ra lavur sip. Ma iau ga vatur vake a ura davai; tikai iau ga vaiang tar ra iangina ba Varmari, ma ta ra tikai ba Vinivi; ma iau ga tabatabar ra kikil na sip. ⁸ Ma

iau ga ubu vue ra utul a tena varbalaaurai ta ra kopono gai, ma ra balagu i ga talanguane diat, ma tikai bula, ra bala i diat i ga milmilikuane iau. ⁹ Io, iau ga biti: Pa ina tabar avat; nina ba i to na mat, na mat ika; ma nina ba na virua, na virua ka; ma boina ba diat dia tur valili diat a en ra virua i diat vargil. ¹⁰ Ma iau ga tak pa kaugu davai a iangina Varmari, ma iau ga bubur kutu ia, upi ina vatamam vue kaugu kunubu, nina ba avet ma ra tarai par ave ga pait ia. ¹¹ Ma di tar vatamam vue ta nam ra bung, ma damana ra umana biaui tuna ta ra kikil na sip, ba dia makmakile iau, dia nunure ba ra tinata kai ra Luluai nam. ¹² Ma iau ga ve diat: Ona ava nuk ia ba i boina, avat a vapuak iau, ma ari ona pata, koko. Damana dia ga valar tar kaugu vapuak tagu, a utul a vinun na pakana silva. ¹³ Ma ra Luluai i ga biti tagu: Una vue tar ia ta ra vuvuvung na mani, a ngatngat na mataigu ba di ga to tar ia ure iau. Ma iau ga tak pa ra utul a vinun na pakana silva, ma iau ga vue tar diat ta ra vuvuvung na mani ta ra kuba i ra Luluai. ¹⁴ Io, namur iau ga bubur kutu kaugu ta ra tika na davai, a iangina Vinivi, upi ina bubur kutu ra kini na barturana pire diat ra tarai Iuda ma Israel.

¹⁵ Ma ra Luluai i ga biti tagu: Una vatur vake mule ra tabarikik na papalum kai ra tena balabalaure sip i topor. ¹⁶ Tago ina vatut tika na tena balabalaure sip ta ra gunan, ma nam pa na mur diat dia tar rara, ma pa na tikatikan upi diat dia tar vila varbaiai, ma pa na vamap diat dia tar kinkin; go bula, pa na tabar diat dia laun bulu, ma na en ika ra vio i diat dia tubu, ma na pelegi

ra kaka na kau i diat. ¹⁷ Na kaina ta kaugu tena balabalaure sip, nina i papait vakuku ma i vana kan ra kikil na sip! A pakat na vinarubu na kita ra limana ma ra kiau na matana ta ra papar a lima tuna; a limana na li tuna, ma ra kiau na matana ta ra papar a lima tuna na pula kakit.

12

Da valaun pa Ierusalem

¹ Go ra mamat na tinata kai ra Luluai ure Israel. A Luluai, nina i vuare ra lavur bakut, ma i vung ra vunapai ra rakarakan a gunagunan, ma i vaki ra tulungea i ra tarai, i biti dari: ² Ea, Ierusalem na da ra la na tava longlong pire ra tarai par dia ki kikilane, ma ure Iuda bula, ba da tur vartakalat bat Ierusalem.

³ Ma ta nam ra bung Ierusalem na da ra mamat na vat pire ra tarai par; ma diat par ba diat a puak pa ia diat a vakaina mule diat me; ma ra tarai ta ra rakarakan a gunagunan diat a tut varurung ure.

⁴ Ta nam ra bung, ra Luluai i biti, ina vakaian ra lavur os par, ma ra tarai dia ki ta diat diat a papaua; ma ina boobe ung ra tarai Iuda, ma ina vapula bat ra lavur os kai ra umana vuna tarai.

⁵ Ma ra umana luluai Iuda diat a biti ta ra bala i diat dari: A tarai Ierusalem diat ra dekdekigu tai ra Luluai kai ra lavur kor kadia God. ⁶ Ta nam ra bung ra umana luluai Iuda diat a da ra ubu i birao livuan ta ra davadavai, ma da ra birao na ul livuan ta ra umana vinvin kunai, ma diat a vaimur vue ra lavur vuna tarai ba dia ki kikil diat, ta ra papar a lima tuna ma ta ra papar a maira; ma Ierusalem na tavua mulai ta kana kiki

iat. ⁷ Ma ra Luluai na valaun value ra umana pal na mal kai Iuda, upi koko da pite pa ra minamar i ra kuba i David ma ra minamar kai ra tarai Ierusalem, ma Iuda pata. ⁸ Ta nam ra bung ra Luluai na varubu maravut ra tarai Ierusalem; ma nina i malmalu pire diat ta nam ra bung dir a varogop ma David; ma ra apik na tarai kai David na da God iat, da ra angelo kai ra Luluai na lua ta diat.

⁹ Ma ta nam ra bung ina anan upi ina li vue ra lavur vuna tarai par nina dia vana upi diat a varubu ma Ierusalem. ¹⁰ Ma ina lolonge tar ra tulungea i ra varmari ma ra niaring ta ra apik na tarai David ma taun ra tarai Ierusalem; ma diat a bobo nina dia ga or ia, ma diat a tangie da tikai i tangie natuna, a tutana ma ra kavakake, ma diat a ki na niligur ure da tikai i ki na nilugur ure natuna, a luaina. ¹¹ Ta nam ra bung da pait ra ngala na tinangi arama Ierusalem da ra tinangi ure Adadrimon ta ra tamataman Megido. ¹² Ma ra gunan na tangi, tikatika na apik na tarai na tangi irai; a apik na tarai kai David irai, ma kadia vaden irai; a apik na tarai kai Natan irai, ma kadia vaden irai; ¹³ a apik na tarai Levi irai, ma kadia vaden irai; a apik na tarai Simei irai, ma kadia vaden irai; ¹⁴ a umana apik na tarai par ba dia tur valili, tikatika na apik na tarai irai, ma kadia vaden irai.

13

¹ Ta nam ra bung da kal pa tika na mata na tava upi kai ra apik na tarai kai David ma ra tarai Ierusalem ure ra varpiam ma ra dur na mangamangana.

² Ma ra Luluai kai ra lavur kor i biti dari: Ta nam ra bung ina pun vue ra iang i ra lavur tabalar kan ra gunan, ma pa da nuk pa mule diat; ma ina vapanie vue bula ra umana propet kan ra gunan ma damana bula ra dur na ninunuk. ³ Ma na dari: ba tikai na tata na propet mulai, tamana ma nana nina dir ga vangala dir a biti tana: Boina ba una mat, tago u vaongo ta ra iang i ra Luluai; ma tamana ma nana ba dir ga vangala dir a goa ba i tata na propet. ⁴ Ma ta nam ra bung a umana propet tikatikai diat a vavirvir ure kadia ninana, ba dia tata na propet; ma pa diat a vavauluvai mulai ma ra olovoi i ivivuna upi diat a vartuam me; ⁵ ma ra propet na biti ka dari: Vakir iau a propet, iau a tena vinauma; tago ba iau ga bul boko di ga kul vavilavilau iau. ⁶ Ma tikai na tir ia dari: Ava nam ra umana baba ta ra limam? Ma na bali ia dari: A vuna, tago di tar ubu vakinkin iau ta ra kuba i ra umana talaigu.

Da kita ra tena balabalaure sip kai ra Luluai

⁷ Una tavangun, a pakat na vinarubu, ure kaugu tena balabalaure sip, ma ure ra tutana amir varagur me, ra Luluai kai ra lavur kor i biti; una kita ra tena balabalaure sip, ma ra umana sip diat a vana varbaiai; ma ina tul vaarike ra limagu ure ra umana ikilik. ⁸ Ma ra Luluai i biti ba ta ra gunagunan par da ubu vue a ura pakana, ma dir a mat; ma ga ra vautuluna na ki valili tana. ⁹ Ma ra vautuluna pakana ina tulue ta ra iap, ma ina tun vagomgom diat da di tun vagomgom ra silva, ma ina valar diat da di valar ra goled; diat a kail upi ra iangigu, ma ina torom ta diat; ina biti: Diat kaugu tarai; ma diat a biti: A Luluai kaugu God.

14

Ierusalem ma ra umana vuna tarai

¹ Ea, tika na bung kai ra Luluai na vut, ba da tibe kaum tabarikik livuan tam. ² Tago ina varurue ra lavur vuna tarai upi diat a varubu ma Ierusalem; ma da uvia pa ra pia na pal, ma da lobong ra umana pal, ma da vakaina ra vaden; tika na ngungu ta ra tarai da ben vavilavilau vue diat, ma ra ibaiba na tarai pa da tak vue diat kan ra pia na pal. ³ Ma ra Luluai na vana rikai, ma na varubu ma nam ra lavur Tematana, da i ga varubu ta ra bung na vinarubu. ⁴ Ma ta nam ra bung ta kauna na tur ta ra Luana na Oliva, nina i maravai Ierusalem ta ra papar a taur, ma ra Luana na Oliva na tapelegi, ma tika na ngala na male na vana rikai livuan ta ra papar a taur ma ta ra papar a taoai; ma tika na ngungu luana na kakari uro ta ra papar a labur, ma ta ra ngungu na kakari uro ta ra papar a taubar. ⁵ Ma avat a takap ta ra male livuan ta kaugu ura luana, tago ra male livuan ta ra ura luana na tuk tar Asel; maia, avat a takap da ava ga vilau kan ra guria ta ra e ba Usia i ki na king Iuda tana; ma ra Luluai kaugu God na pot, ma avat a varagur ma ra lavur tena gomgom.

⁶ Ma ta nam ra bung ra kapa pa na pupua, ma na madoldol ika; ⁷ na keake vatikai ka, ma ra Luluai i nunure; vakir na keake ma na marum bula; tago ba i talvivi na kapa ka. ⁸ Ta nam ra bung a tava alir na alir rikai kan Ierusalem, ma na alir varbaiai, tika na ngungu na alir upi ra ta ta ra papar a taur, ma ta ra tikai upi ra ta ta ra papar a taoai; na damana ta ra kilala na keake ma ta ra kilala na bata. ⁹ Ma ra Luluai na king ta ra

rakarakan a gunagunan par; ta nam ra e ra Luluai na kopono ko, ma ra iangina bula na kopono ko. ¹⁰ Ma ra gunan par ba i tur pa ia aro Geba tuk tar Rimon ta ra papar a taubar maravai Ierusalem na tamataman; ma Ierusalem na ki arama ta kana kiki, na tur pa ia ta ra mataniolo Benjamin ma na tuk tar ta ra mataniolo ta ra ngu na liplip (ta ra pakana ra mataniolo i ga tur lua tana), ma na tur pa mule ta ra pal na bakbakit kai Kananel ma na tuk tar ta ra tung na vain kai ra king. ¹¹ Ma ra tarai diat a ki tana, ma pa ta kaina magit mulai; Ierusalem na ki bulu ka. ¹² Ma go ra kinadik ra Luluai na ubu ra tarai par me, diat dia ga varubu ma Ierusalem, dari: a vio i diat na mareng ba dia tur boko ma ra kau i diat, ra kiau na mata i diat na mareng ta ra mata i diat, ma ra kamea i diat na mareng ta ra ngie i diat. ¹³ Ma ta nam ra bung a ngala na purpuruan tai ra Luluai na tup diat; ma diat a tabe vargilgiliane vake ra lima i diat, ma diat a tut na vinarubu vargil, tikatikai ure talaina. ¹⁴ Ma Iuda na varubu bula ure Ierusalem; ma da varurue ra peal tabarikik kai ra lavur Tematana dia ki kikil ia, ra goled ma ra silva, ma ra mal, a peal tuna. ¹⁵ Ma ra kinadik damana na tup ra os, ra miul,* ra kamel, ma ra as, ma ra lavur vavaguai ta nam ra lavur gunan.

¹⁶ Ma diat par dia ki valili ta ra lavur Tematana dia ga varubu ma Ierusalem diat a vana urama ta ra kilakilala par upi diat a lotu tadav ra King, ra Luluai kai ra lavur kor, ma upi diat a pait ra lukara na pal na turturup. ¹⁷ Ma diat par ra

* **14:15:** A miul, ia ra natu i ra os dir ma ra as.

umana vuna tarai ta ra rakarakan a gunagunan ba pa dia vana urama Ierusalem upi diat a lotu tadav ra King, ra Luluai kai ra lavur kor, pa na bata pire diat. ¹⁸ Ma ba ra vuna tarai Aigipto pa dia vana urama, ma pa dia vut, nam ra kinadik na tadav diat ba ra Luluai na ubu ra umana Tematana me ba pa dia vana urama upi diat a pait ra lukara na pal na turturup. ¹⁹ Go ra kinadik na tadav Aigipto, ma go ra kinadik na tadav ra umana Tematana par ba pa dia vana urama Ierusalem upi diat a pait ra lukara na pal na tuturup. ²⁰ Ta nam ra e da tutumu ta ra tobo ba da kun ia ta ra umana os dari: Di tar tibe vaire upi kai ra Luluai; ma ra umana kabala ta ra kuba i ra Luluai diat a da ra umana la ta ra luaina mata i ra uguugu na vartabar. ²¹ Maia, ra lavur kabala par ta ra gunan Ierusalem ma Iuda da vakilang vaire diat upi kai ra Luluai kai ra lavur kor; ma diat par dia tatatabar diat a vut ma diat a vatur vake diat, ma diat a kabala tana; ma ta nam ra e pa ta tena niivura na ki mulai ta ra kuba i ra Luluai kai ra lavur kor.

**A BUK TABU A MAULANA KUNUBU ma A
KALAMANA KUNUBU**
**The Holy Bible in the Kuanua language of Papua New
Guinea**
Buk Baibel long tokples Kuanua long Niugini

Copyright © 1882-1983 Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kuanua or Tinata Tuna or Tolai (Kauana)

Translation by: Bible Society of Papua New Guinea

1882 Mark 1883 +Matthew 1885 +Gospels (with revised Mt. Mk) BFBS NSW
Aux, Sydney 1891 +New Testament 1901 +New Testament (revised) BFBS,
London Translated by James Chalmers and W.G. Lawes (LMS)
1935 +New Testament [Repr +1942-1951] BFBS, London Translated by R.
Lister Turner and J.B. Clark (LMS)

1959 +New Testament 1962 +Genesis 1964 +Psalms BFBS, London and
Sydney 1971 1 Peter J. Palmer, Auckland 1973 +Bible (Repr 1974-+1991 BS
in Papua New Guinea, [Port Moresby-Lae] Revised and translated by Percy
Chatterton (LMS), assisted by Taunao Agaru, Reatau Mea, Morea Igo, Egi
Raka, Puka Oala, Mavara Hekure, and Dago Morea

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it
in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 31 Aug 2023

bbc5a26d-4db3-53f1-9593-2319b90317db